

Čerit začne: Resnico starega pregovora: Snažnost pri živiniji je pol krme" naj bi si vsak gospodar debelo za ušesa zapisal. Živina ne more si sama pomagati, zato jo je Bog človeku izročil, da bi jo gleštal pa ne trpinčil. Živina pa mu je zato hvaležna; pomaga mu delati, ter zvesto dopolnjuje to v nalogo. Človek mora pa jej skrbljiv, dobrotljiv in vsmiljen gospodar biti. Ako hočemo zdravo in lepo živino imeti, moramo jo večkrat na dan s krtačo in štrigljem (česalnikom) osnažiti, jej snažno jed in pijačo dati, inace oslabi.

Čujte kaj neki izvedeni živinorejec pravi: „Imel sem dojno kravo, kojoj sem vsak dan, po dvakrat s krtačo in štrigljem snažil; da bi se prepričal, ali snaga živini koristi, sem tedaj krtačenje in štrigljanje opustil kakih štirinajst dni. Mala je 11 bokalov manje, kot takrat, kedar sem jo vsak dan snažil“. Živ dokaz, koliko snaga živini hasni.

Da pa živina vedno bolj snažna ostane treba je, da se govedom pogostejše nastelja kot konjem in drobnici, ki le suho blato delajo.

Gospod Čolnik, izvedeni gospodar na Drvanji, pravil mi je preteklo leto, da za eno glavo goveda težega plemena rabi na dan 6 do 12 funtov stelje, za konja 5 do 7 za drobnico pa samo 1 funt.

Vrtnarska šola.

Upravno svetovalstvo vrtnarskega društva na Dunaju je sklenolo napraviti vrtnarsko šolo in je za ta namen posebni oddelek društvenega posloppja odločilo. Šola bode imela dva šolska tečaja, vsak tečaj se bo spet delil v zimskega in poletnega. Učila se bode botanika (rastlinoznanstvo), kemija zemlje, teoretično in praktično obdelovanje vrta, računstvo, arhitektura vrtov in rastlinjakov, poduk v pridelovanju zeljšč in sadjereja. Take šole so našim vrtnarjem res že dalno potrebne bile, želeli bi samo bilo, da bi se tudi v Štajerskem vpeljale.

Sadjereja.

I.

Kako se morejo drevesa sploh požlahtnjevati.

1. Sadna drevesa požlahtnjevati pomeni napraviti, da prinašajo vekši, boljši in lepši sad; ko bi ga prinašale v svojem naravskem ali divjem stanu.

2. Koristi, ktere dojdejo iz požlahtnjenja dreves, so sledeče:

a) Se lahko različna, sadovna drevesa čisto naprej sadijo in pomnožijo;

b) drevje hitreje prinese sad in kesni sad prej dozori;

c) velikost dreves se po potrebi lahko s tem pomenjša, da se divjaki, kteri radi zelo visoko rastejo, s slabejšo gonivnostjo požlahtnijo;

d) zasadi se lahko neko sadovno drevje v kraje in zemljo, v kterih drugače na svojem prvotnem deblu ne bi moglo rasti, če se namreč požlahtni na debla, ktera v zločesti zemlji in v mrzlih krajih dobro rastejo. Tako p. dobro rastejo na slivah požlahtnjene breskve in marelice tudi v težki in mrzli zemlji; hruške rastejo na glogu še celo v zelo kamnati zemlji v kteri na svojih deblih ne bi mogle rasti.

3. Imamo pa više 100 načinov požlahtnjenja; naj bolj se vendar rabijo sledeči:

Okuliranje t. j. v lub, v kožo cepiti na speče ali cimeče oko.

Kopuliranje t. j. z nakladom cepiti (pelcati) v skorjo ali v precep. Prvi način se zdaj naj bolj rabi.

4. Požlahtnjenje se mora vsikdar na onen mestu storiti na kterem je skorja mlada, gladka in soknata in pri slabih debelih celo pri zemlji. Tukaj naj gotovejše ženejo, ker redljivega soka naj prej in mnogo dobijo; če je drevo vendar že tako visoko izrastlo, da že ima lep širok vrh, se mora na vrhu cepiti.

5. Drevesa, ktera se pri zemlji cepijo, ne potere tudi tako lahko veter in prinašajo tudi sladkejši in bolj okusen sad, kot ona, ktera se na vrhu cepijo, ker, če sok dolgo skoz divje deblo teče, dobi vsikdar nekoliko divjih lastnosti t. j. postane bolj kisel in trpek.

6. Črešnje in slive, ktere počasu rastejo, se naj bolj, požlahtnijo na visokem stebelu, ker že same po sebi močno deblo dobijo.

7. Na sredini debla se ne sme požlahtniti, ker postane deblo nejednako, ktero veter lahko polomi.

8. Dobiš tudi lepši, boljši in vekši sad, če znaš drevje dobro obrezati, zemljo okol njega poboljšati in če drevo večkrat presadiš (posebno slive orehi in kostanji so mnogo boljši, če se večkrat prestavijo) in če preveč nakupčen sad iztrgaš.

Navodi k narodnemu gospodarstvu.

(Dalje.)

Del IV.

17. Ako se pa to, kar smo omenili, tako ima, lahko nam je vzroke prevideti, po kterih zamenjivanje, trgovina hira, zastaja, ter včasih propade in neha. Ko za kteri poseben izdelek zelenje neha, zanj tudi zahtevanje mine: po takem ga niti oni, ki ga izdeluje, niti oni, ki ga za prodajo ima, pospraviti ne more. Po novi šegi ali modi se včasih v kratki dobi nekteri izdelki celo za trgovino zgubijo; pa ravno to se dogodi, ko ktera dežela ali narod po kakšnih si bodi vzrokih v napredku zaostane in rakovo pot nastopi. Tako, kolikor se v enem letu izdelkov manje načini, toliko se naškodi zamenjivanje ali trgovina za to dotično leto: pa nasiljenje, tlaka, težki in previliki davki, ali kar koli druga izpravljanje, produkcijo, moti in plodnost naše industrije pomajnuje, trgovino za nedoločeno dolgo dobo naškodi, zniža ali vniči.

18. Previdimo tudi lahko na dalje, da je zamenjivanje, trgovina, kakor produkcija in vsa industrija v naj ožji zvezi z moralnim karakterjem narodovim: bolj ko narod v moralno sti propada, bolj minuje tudi vsakošna materialna sreča njegova; a nasproti bolj ko v izvedenosti in moralnosti napreduje, bolj mu blagostanje in sreča raste.

19. Iz vsega, kar smo omenili, nam je lahko posneti pravila, po kterih ima vlada naj bolje pospeševati zamenjivanje, trgovino: Glavna naloga ji je pomnoževati zvedenost in pravo krepost ljudstvu; k temu pa dopuščati in davati mu vse mogoče pomočke, po kterih se lahko industrija bolj plodna stori; brinoti se, da se napravijo dobre ceste, železnice, kanali in druge takšne naprave za lahko komunikacijo; dopuščati tujcem z nami vsako pošteno poslovanje, svobodno zamenjivanje, trgovino.

20. Nasprotno nam kaže, po čem se dobro zamenjivanje naškoduje: Če se namreč zanemarja zvedenost, da se dobra odgoja in veljaven nauk ljudstvu ne priskrbuje ali celo krati; če se ne dopuščajo in podpirajo potrebne naprave za lahko in dobro komunikacijo; če se na blago prevelika vvoznina ali col naklada, da kedar bi se vvozilo, bi predrago bilo; ko se po takem tujim trgovcem, ki k nam prihajajo blago zamenjivat pravice kratijo in se jim vsak dolžen dobiček zabranjuje.

(Dalje prihodnjič)

Pod Lipo.

Podučivni in vgodni pogovori.

(Ljubomir sedi z svojimi tovarši pri mizi pod lipo.)

Semenko. Gospod učitelj prosimo vas, povejte nam v kratkem, kaj je važnega po slovanskem svetu?

Ljubomir. Važnih stvari se čuje od vseh strani zmirom zadosti in sicer iz severnih dežel poleg žalostnih stvari tudi mnogo lepih in veselih. Iz Česke in Moravske p. so zadnji čas došli prav veseli glasi, ker veliko narodno gibanje se kaže po vseh krajih, in če so ravno bili veliki narodni tabori (veliki ljudski zbori) od vlade prepovedani, so se ljudje vendar sošli in o važnih narodnih stvarih pogovarjali. O velikih svečanostih ki so pred kratkim bile v Pragi ste v časnikih zadosti četeli. Iz južnih slovanskih dežel, se žalibog, vendar čujejo same žalostne prigodbe. O Srbski ste že čuli. Kdo bi si bil mislil, da bi se tamo, kaj takega zgodilo! Doletela nas je ta strašna prigodba v naj važnejših časih in kakor strela iz vedrega neba. — Upajmo vendar, da bo veliki, hrabri srbski narod spet vse dobro vravnal. — Iz Bošnje in Bolgarije še zmirom ni nič čuti dobrega. V Hrvaški še zmirom gospodujejo madžaroni; čuje se vendar, da ne bodo dolgo več gospodovali in da bo g. Rauh moral svojo službo zapustiti. — Daj Bože! — Kako se po Slovenski godi, sami dobro občutite in tudi četejete vsak dan v časnikih. Pravice, ktere nam grejo po §. 19. še dozdej zelo

malo občutimo, ker drugače bi c. k. sodnija ne mogla zahtevati 2 gld. 10 kr. plačila za prestavo slovenske razsodbe, kakor se je to pred kratkim zahtevalo v Mariboru; — morebiti bo vendar tudi po času drugače, samo moramo pravice, ki nam grejo po §. 19. pri vsaki priložnosti popolnoma in nepopustljivo zahtevati.

Žalec. Kaj pa je za nas naj važnejšega čuti iz Dušana. —

Ljubomir. Da se bodo dače spet malo povekšale, ste že brali v časnikih. — Pa naj bo, če bo si le država mogla s tem kaj pomoči! — Dalje bi vas znal mikati načrt nove brambine postave, ki je že izdelan in ki se bode prihodnji državni zbor predložil.

Semenko. Povejte nam nekaj o tem načrtu, ker bi zlo radi vedeli kako bode nova brambina postava.

Ljubomir. Nova brambina postava zadržava v svojih glavnih odločbah sledeče točke. Dolžnost vojaške službe je splošna in vsak državljani, ki je dober za vojaka, mora osebno služiti. Oboroženo moč čini armada, vojaško mornarstvo, deželna bramba in deželni vzdig. Vsak državljani mora po dovršenem 20. letu prihodnje leto 1. januarja stopiti k vojakom. Služiti mora v armadi in pri vojaškem mornarstvu tri leta v redovni vojski (liniji), sedem let, v rezervi, pri deželni brambi dve leti oni, ki se prestopijo iz armade v deželno brambo, oni pa, ki stopijo izraven v deželno brambo, morajo služiti dvanajset let. V deželni vzdig pa morajo stopiti vsi državljani, ki so sposobni za vojaka, od 18. do 40. leta starosti. Vojaška moč armade in vojaškega mornarstva se bode za prihodnjih 10 let odločila po dovoljenju državnih zborov obeh državnih polovic na 800.000 mož; za deželno brambo pa na 200.000 mož in sicer samo pešcev in konjikov. Ta oborožena moč ostane zmirom enaka pri armadi in vojaškem mornarstvu in se bode pri državnih zborih obeh državnih polovic od vlade vsako leto zahtevali rekruti po razmeri stanovnikov. Od vojaštva so začasno prosti: 1. edini sin onega očeta, ki si ne more več kruha pridelati, ali vdove matere; 2. po smrti očeta edini vnuk dedeka, ki si ne more več kruha pridelati, ali vdove babice, če nimajo sinov in 3. edini brat celo osirotelih bratov in sester. Po tem še so mnoge odločbe zastran „jednoletnih dobrovolcev“, zastran vojaške službe dijakov in uradnikov. Važne so tudi sledeče odločbe: K vojakom se bode vsako leto jemalo meseca februarja, marca in aprila in sicer se bode vsakokrat sklicale prve tri vrste starosti in iz vsake vrste starosti se bodo jemali vojaki po redu prej potegnenih srečkov. Ljudje, ki spadajo pod ogersko korono, se smejo samo k ogerskim pešcem in konjikom vzeti. Ko bo pri armadi in vojaškem mornarstvu potrebna številka že dopolnjena, se bodo ostali, ki so še za vojake dobri, v dve polovice razdelili in jedna polovica se bode vrinola med deželno brambo, druga pa med namestilno rezervo. Namestilna rezerva bo v času miru odpuščena domu in se bode samo v času vojske po posebnem cesarskem ukazu sklicala in po vojski spet domu poslala; po svoji starosti pa se bo vrinola ali v armado ali v deželno brambo.

To je kratek vladin načrt o novi brambini postavi; ki bo pri državnih zborih gotovo tudi obveljal, kakor vsi drugi, dozdej predloženi.

Semenko. Ali mislite, da bo tedaj pri vojaštvu bolj naprej šlo?

Ljubomir. Če se bode popolnoma vse pri vojaštvu popravilo, gotovo.

Semenko. Če bi se, pa da bi se, s tem se ne bomo mogli vojevati.

Ljubomir. Prav imate, pa kaj hočemo, moramo čakati, dokler ne bo tudi pri nas dan napočil. — Zdej pa naj bo zadosti za danes.

Dopisi.

Iz Ormuške okolice 22. junija 1868. Dopis iz Ormuža v 19. listu „Slov. Gosp.“ „kako se pri nas §. 19. izvršuje ima dober vspeh, od te dobe namreč g. Delpin razpošilja pozive slov. kmetom v milem slovenskem jeziku in dobro pazi, da ne stori pregreška, zaradi kterega bi ga ti „ekstremni“ Slovenci pred svetom oznanovali. — Ali dopis iz Ormuža v 25. listu tega lista našel je čisto drug odmev; in počil je glas, da so v tem sestavku ormuški mestjani in posebno gospod načelnik školnega odbora močno razžaljeni.

Častiti gospod prošt dr. Vošnjak pridejo danes iz Ptuja, da bodo zarad te školne reči osebno mnenje kmetov in mestjanov slišali; v kraktem bomo vedeli, kterega učitelja dobimo. —

Dopisniku F. W.-g. pa prijazno svetujem, prihodnjič osebnosti v dopisih odstraniti, ker tako imenovano „pikanje“ še nas dolge do sprave prignalo ne bode, držimo se našega lepega pregovora: „Lepa beseda, najde dobro mesto“.

Prijatelj rodoljubov.

Iz Krasa 16. junija. Beseda v skopenski čitalnici binkoštno nedeljo se je prav lepo svršila, posebno je pa dopadla igra „Slep ni lep“ ki so jo goriški g. dijaki izvrstno igrali. Sošlo se je prav obilno gospodov, duhovnih in drugih iz raznih krajev in tudi kmetijskih ljudi iz okolice ni manjkalo, kar je dobro znamenje, da se bodo za kedaj tudi naši deželjani prebudili iz trdega spanja, Bog nam pa taka društva pomnoži in na trdno stanovito podlago naslonjena k napredku ohrani. Živila! čitalnica! in slava g. dijakom za trud na blagor očetnjave.

J. Abram.

Politični ogled.

Iz državnega zbora. Državni zbor je sprijel postavo o nadačenju žganja, kakor je jo premenila gosposka zbornica. Tudi vladin predlog o povikšanju neposrednega davka po nasvetu odborovem je sprejel državni zbor. Postava povekšuje za celo leto 1868 priklade k neposrednim davkom in sicer pri zemljiščini za 12. del, pri hišno-razrednem davku za 4. del, in pri dohodnini za 4 petine obstoječega rednega davka. Pridel še se je nasvet Petrinov: Vlada se pooblašča postaviti o nadačenju žganja že od 1. avgusta 1868 naprej v moč deti. Tudi se je z nekaterimi spremembami sprejela o upanju povžitnine od žganja, piva in sladkora; in ravno tako postava o izdaji novih dolžnih naslovov dozdejnega državnega dolga.

Sprejel se je nasvet Roserjev, naj vlada skrbi, da se v večih mestih ne bodo onesnaževala tla in da se zboljša pitna voda ter se tako v okom dojde kužnim boleznim. Kupčij-skemu ministerstvu se je priporočila prošnja gornjegradškega okrajnega zastopništva, naj bi se napravila vsakdanja pošta med Celjem in Gornjim gradom. — Sprememba gosp. zbornice k postavi o železničnih tarifih se je potrdila. — Sprejela se je postava o zastavnih pismih, ktere izdajajo hipotekarne banke. — Potrdi se tudi postava o vredbi kupčijskih in obrtniških zbornic in postava zavoljo spremembe §. 761 drž. zak. o dedinskem nasledovanju pri kmetijskih posestvih.

Gosposka zbornica je sprejela od zbornice poslanec poslano o novem drobižu. — Potrdila je postavna osnova, po kateri se imajo predručiti nekteri predpisi tiskove postave in postave o kazenskem postopanju o tiskovih zadevah; samo v nekterih zadevah jo je spremenila. Podala se je gosp. zbornici tudi mornarska pogodba z Anglijo in postava o železnici iz Ljubljane v Trebiš; zbornica jih izroči posebnim odborom. Dalje je zbornica potrdila postavo o neposrednih volitvah za državni zbor.

Česko vprašanje je zdaj na dnevnem redu, pravi se vendar, da se bo dalo českomu narodu, kar zahteva po svoji pravici in svojem razvitku. To je česko državno pravo. Brez tega je vse cesarsko potovanje brez veljave. Voditelji českega naroda se ne bodo ne pripognili niti — odstopili.

Ogersko ministerstvo hoče tirjati, da se mu vojaški novaki prej dovolijo, ko bo brambina postava zbornicam predložena. — Po ukazu ogerskega ministerstva se bo Reka s okolico vred vtelesila ogerski deželi. — Moč volja!

Hrvaški regnikolarni deputati premišlujejo svoj izdelek o porazumljenju z Ogri in — obirajo drug drugega po časnikih.

Ruski cesar je priporočal vsem vladam, naj bi se odpravile tako imenovane krogle razprševalne, ker ljubezen do človeštva zahteva, da se v vojni te strašne mučilke in grozovite morivke opustijo. — Vsled carske volje je objavilo rusko vojniško ministerstvo, da dobi vsak, ki je povišan iz nižjih služeb na vojaškega časnika, ali oficirja sto rubljev srebra za obleko in druge, za oficirja potrebne stvari iz državnih blagajnic.

V Bukareštu je deželni zbor dovolil 23.500 frankov letne podpore za romunske šole na Erdeljskem in 200.000 frak. za kovanje romunskega srebernega denarja.